

Viimeisin käsikirjoitus

KUINKA MONEUS MUUTTUU YKSEYDEKSI: INTEGROINNIN TEEMA AIKUISEN AJATTELUSSA

Teoksessa A. Heikkinen & E. Kallio (toim.) 2014. Aikuisten kasvu ja aktivointi. Tampere University Press.

Eeva Kallio

Artikkelissa keskitytään viimeisimpään kansainväliseen keskusteluun aikuisen psyykkisestä kehityksestä. Tarkasteltavana on tällöin useamman psyyken alueen muutos: ajattelun, tunteiden, tahdon ja toiminnan kehitys. Tutkimuksen kenttä on ollut hyvin hajanainen ja tutkijat ovat luoneet yhä uusia malleja kuvaamaan omia ajatuskulkujaan ja hankkineet malleilleen empiiristä todistusaineistoa. Tämä on luonut hyvin monivivahteisen kuvan itse ilmiöstä. Artikkelissa pyritään yhdistämään erilaisia ajatuslinjoja ja eristämään niitä kuvaava tai kuvaavia tekijöitä, jotka voivat toimia ilmiön ydintä määrittävinä käsitteinä. Tällöin käsitellään mm. Gisela Labouvie-Vieffin (1982; 1994; 2006) käsityksiä aikuisuuden kehityksestä monimutkaisena integroitumisprosessina. Artikkelissa käsitellään viittauksenomaisesti myös muita aikuisen kehityksen malleja, jotka ovat variantteja tästä samasta yhdistymisteemasta.

Nouseva tutkimusalue

Kehityspsykologinen tosiasia on, että sekä geneettisen perimän sekä kasvatuksen merkitys on merkittävä ihmisen psyykkisessä kasvussa. Nämä kaksi perustekijää nähdään perustavina yksilöä muovaavina tekijöinä läpi elämänkulun. Ihmisen elinympäristö on kompleksinen, alati vaikuttava osa toimintaamme. Esimerkiksi nuoruutta ja aikuisuutta kohti edettäessä median ja joukkotiedotusvälineiden vaikutus on ajassamme erittäin merkittävä ja ne on väistämättä luettava eräiksi kasvuympäristön tekijöiksi. Myös ja aivan erityisesti aikuiset ovat keskellä globaaleja tietoverkkoja ja verkostoitumista, massiivisen tiedontuotannon ja informaation kuluttajina sekä tuottajina. Aikuisten elämä määrittyy postmodernissa ajassa yhdeltä osaltaan sosiaalisesta mediasta. Aikuisuuteen liittyvät uudet kehitystehtävät, kuten työelämä,

parisuhteet, perheen perustaminen, ja lisäksi lapset toimivat aikuisen kehitystä muovaavina tekijöinä (Hoare, 2011)

Vaikkakin geneettiset ja kasvatukselliset tekijät ovat yhteiskunnallis-kulttuuristen tekijöiden lisäksi oleellisia, aikuisen kehityksessä näiden tekijöiden rinnalle muotoutuu ihmisen yksilöllisyyden valikoiva ja ohjaava rooli. Minuuden kehitys on koko elämän kestävä prosessi, jossa yksilö luo ja määrittää omia rajojaan ja valintojaan. Mainittakoon tässä kuriositeettina, että käsitys itseyyden tai minuuden olemassaolosta on sinällään metafyyssinen, ja samalla myös kulttuurisidonnainen ilmiö. Pysyvän itseyyden ja minuuden olettaminen on koettu ongelmalliseksi esimerkiksi joissakin narratiivisiksi luokiteltavissa lähestymistavoissa. Minuuden määrittämisen katsotaan olevan kuhunkin tilanteeseen soveltuvaa tarinan tuottamista, identiteetin tilannekohtaista konstruointia (Adams, Josselson & Lieblich 2006). Voidaan kysyä, oletetaanko tällaisessa lähestymistavassa minuuden pysyvä eksistenssi ja jatkuvuus. Kulttuurisidonnaisuudesta voidaan puhua silloin, kun esimerkiksi uskontoon ei liity olettamusta minuuden olemassaolosta tai jatkuvuudesta (esim. buddhalaisuus). Tässä artikkelissa lähdetään kuitenkin taustaoletuksesta, jossa oletetaan ihmisen itseys olemassa olevaksi, puuttumatta siihen millainen olemassaolon tapa (fyysinen, ajallis-avaruudellinen, käsitteellinen tai hypoteettinen) sille oletetaan. Tällöin käsitellään kehityspsykologisia malleja, joissa ajattelun kehitykseen liitetään autonomian vahvistuminen (Labouvie-Vief 1982; 2006). Vasta viimeisen parinkymmenen vuoden aikana kehityspsykologiassa on herätty kysymään, millä tavoin aikuisen ajattelu eroaa laadullisesti nuoren ajattelusta. Pessimistinen ajattelutapa, jonka mukaan aikuisuus ei sisällä enää radikaalia muutosta ja uuden kehittymistä, on saanut väistyä optimistisemmän käsityksen tieltä. Muodikkaaksi on esimerkiksi käynyt keskustelu siitä, kuinka kognitiivinen kehitys aikuisuudessa ja vanhuudessa ei ole kykyjen hidasta rappeutumista, vaan pikemminkin joidenkin uusien ajattelunmuotojen syntymistä (Hoare, 2011). Akateemisen psykologian piirissä ajattelun käsite määritellään yleisesti niin, että se tarkoittaa tiedon käsittelyyn ja prosessointiin liittyviä ilmiöitä. Kognitiivisessa psykologiassa, jossa tutkitaan tietämistoiminnoiksi kutsuttuja tekijöitä, ne jaetaan perustavalla tasolla neljään eri osa-alueeseen: aistimiseen ja havainnointiin, muistiin, oppimiseen ja ajatteluun. Kehityspsykologinen kognition tutkimus tarkastelee, kuinka ajattelun laadullinen muutos tulee mahdolliseksi ihmisen elämänsä aikana.

Yhtenä vahvana juonteena aikuisen ajattelun kehityksessä nähdään se, että aikuisen laaja-alainen kokemustausta mahdollistaa itsenäisesti eri viitekehyksistä integroidun käsityksen muodostamisen (Kallio 2011). Yleensä tähän liitetään kyky autonomiseen ajatteluun: aikuinen kykenee itsenäisyyteen toisten itsenäisten toimijoiden kanssa, punnitsemalla ja arvioimalla argumentaation perusteita. Yhtäältä painotus on siis yksilössä itsessään, mutta myös niissä komplekseissa vuorovaikutussuhteissa, joissa aikuinen elää (Hoare,2011).

Tutkimuksen lähtökohtana Piaget'n teoria ja siitä irtaantuminen

Piaget'n teoria kognitiivisesta kehityksestä (Inhelder & Piaget 1958; Piaget & Inhelder 1977) on kahlinnut tutkijoita viimeisten vuosikymmenten ajan, kun on ollut kyse ajattelun taitojen tutkimuksesta (Commons, Sinnott, Richards & Armon 1989; Hoare 2006). Se on saatettu nähdä eräänlaisena yleisteorianana, joka kuvaa "ajattelun kehitystä yleensä". Sen fokus on kuitenkin vain yhdellä rajatulla kognition alueella: kausaalio-logisen ajattelun kuvauksessa, ja siinä kuinka se näyttää kehittyvän kohti hypoteettis-deduktiivista ajattelua, päättelyn korkeinta astetta. Kuuluisa kehitysvaiheteoriana sensomotorisista operaatioista formaaleihin operaatioihin koskee nimenomaan fysikaalista todellisuutta koskevan syy- ja vaikutuspäättelyn tutkimusta. On kuitenkin kyseenalaista väittää, että kyse olisi yleisestä kognition kehitysteoriasta, jonka avulla kyetään kuvaamaan ja selittämään ajattelun toimintaperiaatteita kaikille sisältöalueille siirrettynä. Kausaalioajattelun kehitysteoriaa luodessaan Piaget on käyttänyt luonnontieteellisen tehtäväalueen menetelmiä (fysiikka, kemia), mikä jo sinällään heijastaa tutkimuksen lähtökohtia, ja myös sitä, mitä tuloksista voidaan päätellä (ks. esim. Inhelder & Piaget 1958).

Piaget'n teoriassa psykologinen kuvaus sisältää sekä kehityksen rakenteen että sen muutostekijöiden arviointia. Tutkimukseen sisältyy ajatus siitä, että voidaan eristää ilmiötä kuvaavat peruspiirteet, jotka ovat sille tyypillisiä. Muutostekijöillä viitataan niihin tekijöihin, jotka aikaansaavat kehitystä, siten, että voidaan puhua jo olemassa olevan muuntumisesta uudeksi ja laadullisesti uuden esiintulosta (vrt. Kallio & Marchand 2012). Kehityksen muotoa koskevan analyysin tulisi pyrkiä määrittelemään tutkittavan ilmiön perusrakenne ja tekijöiden väliset suhteet. Kehityksen muutostekijöiden analyysin tulisi puolestaan tarkastella kehityksen prosessuaalisia, toiminnallisia tekijöitä jotka mahdollistavat uuden

ilmaantumisen. Rakenne ja muutos esiintyvät kehityksen kuluessa aina toisistaan monimutkaisesti riippuvina (Kallio 1998; Piaget & Inhelder 1977).

Kehityksen kulku etenee ympäristön hallinnan laajenemisella. Se ei kuitenkaan ole ainoa toiminnan ulottuvuus. Ihmisen toiminnalla on aina jotkut rajat: voimme toimia ainoastaan tiettyjen rajoitusten alaisuudessa. Jatkuvaa kehitystä eteenpäin pakottava voima onkin se, että tottumuksia on pakko muuntaa ja muokata. Muutoksen paine on kehitystä pakonomaisesti edistävä voima. Toimintamuotoja on muutettava tilanteessa, jota on mahdoton ymmärtää jo olemassa olevan ymmärryksen puitteissa. Kyse on näennäisesti kahdesta eri laatusesta ilmiöstä, joista toinen on suhteellisen vakaa, ja toinen puolestaan vakautta horjuttava tekijä (näitä konstruktivismiin viittaavia tekijöitä Piaget kuvaa käsitteillä akkommodaatio ja assimilaatio). Kehitys on mahdollista vain siten, että jo olemassa oleva joutuu joustamaan ja samalla ilmiö muokkautuu uuteen muotoon. Jokainen toimintarakenne kuten myös ajattelu, on nähtävä erityiseksi tasapainon muodoksi, enemmän tai vähemmän pysyväksi omalla rajoitetulla alueellaan, mutta tämän pysyvyyden menettäväksi, kun saavutetaan alueen rajat. Todellisuuden haltuunotto on siis toiminnan laajenemisen ja esteellisyyden prosessia, jossa jatkuvasti tavoitellaan jäsentyneempää tilaa (vrt. Kallio 1998). Piaget oli kuitenkin pessimistinen aikuisen ajattelun kehittymisen suhteen: uutta kehitystä formaalin ajattelun jälkeen ei teorian mukaan ole. Formaali ajattelu voi kylläkin muuntautua yhtä kompleksisemmaksi ja tiedostuneemmaksi, mutta tämä ei oikeuta uuden kehitysvaiheen olettamista (Inhelder & Piaget 1958; Kallio 2011; Piaget & Inhelder 1977). Piaget'n teorian sisällä on siis teleologinen oletus, että kausaaliajattelun kehityksellä on olemassa päätepiste, ja että tässä kehityskulussa ei ole mahdollisuutta poikkeuksiin, eri tietä kulkevaan kehitykseen tai ylipäänsä ei-deterministiseen muutokseen. Teoriassa siis oletetaan jo lähtökohdallisesti olemassa olevaksi telos, jota kohti kausaaliajattelu välttämättä kulkee. Piaget'n teorialla on edelleen oma, vankka kannattajakuntansa. Esimerkiksi Shayer ja Adey tutkimusryhmineen ovat kehittäneet sekä psykometrisesti tarkkoja ajattelumuodon mittareita että kausaaliajattelun kehittämisohjelman (Adey & Shayer 1994). Piaget'n kehitysteoriaan pitäytyminen tuo esille kuitenkin vaikeuksia, jos se ymmärretään jonkinlaiseksi kaikenkattavaksi kognitiota kuvaavaksi teoriaksi. Teorian teleologisuus ja uskomus siitä, että formaali ajattelu on korkein kehitysvaihe, on saanut osakseen runsaasti kritiikkiä. Eräänä esimerkkinä tästä on ns. postformaalin ajattelun mallien luominen

kehityspsykologiassa viimeisten parinkymmenen vuoden aikana (esim. alkuvaiheessa Commons, Sinnott, Richards & Armon 1989).

Koska Piaget'n teoria on hyvin luonnontieteellispainotteinen, se on johtanut myös arvosteluun koskien kausaaliajattelun heikkoa sovellettavuutta muille kuin luonnontieteellisille aloille. Voidaan esimerkiksi kysyä, millä ehdoin kausaaliajattelu on soveltuvien kognition muoto sosioemotionaalisten kysymysten ratkaisemiseen? Kuinka voidaan ratkaista pelkästään kausaalilogiikkaa käyttäen ratkaista esimerkiksi luovuutta edellyttävä ongelma, tai esimerkiksi tunteita koskeva kysymys? Vai onko niin, että kausaaliajattelua voi käyttää ainoastaan tilanteissa, jossa ongelman muotoilu on selkeä ja suljettu, ja jossa annetuista ehdoista voidaan tehdä ainoastaan tietyt, ehdoista johdettavat päätelmät? Tällaiset kysymykset ovat johtaneet edellä viitattuun postformaalin ajattelun mallien olettamiseen, mutta myös olleet alkuvirikkeenä lukuisille muille kognitiota kuvaaville uusille malleille (Kallio 2011). Tämä käytännönläheinen asenne korostaa aikuisiän ajattelun tutkimukseen järkipärisen päättelyn rinnalla myös muitten psyyken alueitten kuten tunteiden ja persoonallisuuden muutoksen ja niiden keskinäisen monimutkaisen integroitumisen huomioon ottamista (Hoare 2011).

Tyypillinen väite näitä uusia postformaaleja malleja konstruoitaessa on ollut, että aikuisen ajattelun kolme vaihetta ovat ehdoton ajattelu (*absolutismi*), suhteellinen ajattelu (*relativismi*) ja arvioiva kokoava sekä yhdistävä (*dialektinen, evaluoiva, integroiva*) ajattelu (Kramer 1983; Kallio 2011; Marchand 2001; Commons ym. 1989, Kallio, tulossa). Ajattelun kehitys kulkee siten ehdottomien totuuksien kautta kohti suhteellisen ajattelun hyväksymistä, ja korkeimpana tasona pidetään useamman näkökulman huomioonottavaa ja niitä selektiivisesti yhdistävää ajattelua (Alexander & Langer 1990; Commons ym. 1989; Hoare 2006; Rybash, Hoyer & Roodin 1986). On huomattava, että osa tutkijoista on nimennyt mallinsa uudeksi kehitysvaiheeksi Piaget'n formaalin ajattelun vaiheen jälkeen, eli ns. "postformaaliksi ajatteluksi", osa ei.

Kramer (1983) on analysoinut esitettyjä postformaalin ajattelun malleja, ja hänen mukaansa niillä kaikilla on yhteneväisiä piirteitä. Hänen mukaansa näiden mallien edustama väitetty postformaali ajattelu on määriteltävissä relativistis-dialektiseksi ajatteluksi. Kallio (2011) on puolestaan esittänyt, että mallien yhtenevä piirre on tulkittavissa integroivaksi ajatteluksi,

samalla todeten sen, että postformaalin malleilla on yhteyksiä eräisiin muihin tunnettuihin malleihin kuten episteemisen kehityksen ja eksperttiyden sekä viisauden tutkimukseen. Seuraavassa käsitellään tarkemmin erästä aikuisuuden mallia, jossa integroitumisprosessin ytimen nähdään olevan tunteiden ja järjen yhdistymisessä. Mallin kehittäjä, Gisela Labouvie-Vief, on eksplisiittisesti nimennyt mallin postformaalin ajattelun kuvaukseksi. Koska tilanne postformaalin ajattelun käsitteen suhteen on selkiintymätön ja epävarma (Kramer 1983; Marchand 2001; Kallio 2011), seuraavassa malli nimetään yleisellä tasolla ”erääksi aikuisuuden ajattelun malliksi”.

Ajattelun mythos ja logos

Labouvie-Vief (1994) lähtee pääteoksessaan liikkeelle toteamuksesta, että koko länsimaisessa ajattelun perinteessä on läpikäyvänä teemana ollut dualistinen, kaksijakoinen käsitys ihmisen ajattelun luonteesta. Freudin (1981) psykodynaamisessa teoriassa puhutaan ihmisen primaari- ja sekundaariajattelusta, toisin sanoen, ihmiseen sisältyy sekä irrationaalista että rationaalista ajattelua. Freud kutsuu loogis-rationaalista päättelyä psyyken ”sekundaariprosessiksi”, kehityksellisesti myöhäsyntyisemmäksi ajatteluksi kuin primaariprosessointi. Taustalla on antiikin historia ja erityisesti filosofi Platon, tai Platonin tietynlainen ajattelun tulkinta. Tärkeä käsite on tällöin *logos*. Logos on jotakin, joka voidaan ilmaista rationaalisilla termeillä, ja jonka pohjalta ajattelussa voidaan päätyä objektiiviseen tietoon ja totuuteen. Ajattelu olisi ideaalimuodossaan virheetöntä, kun siitä on poistettu subjektiiviset ja muut hämärtävät tekijät. Tätä ajattelua Labouvie-Vief (emt.) kutsuu nimillä rationaalinen, analyyttinen, tietoinen, abstrakti ja formaalis-looginen ajattelu. Platonin esittämä ideaoppi edustaa puhtaimmillaan tätä järjen ja käsitteiden ylivoimaa suhteessa aineelliseen, lihalliseen ja fyysiseen sekä myyttis-irrationaaliseen. Logos-ajattelu on lisäksi sen tyyppinen ajattelumuoto, johon ns. keskimääräisen, normaalin kehityksen tulisi aikuisuudessa johtaa (eräänlainen *telos*, kehityksen ihanteellinen päätepiste). Piaget’n ajatus loogisen ajattelun teleologisesta ja väistämättömästä kulusta kohti formaalia ajattelua puhtaana, korkeimmin kehittyneenä muotona on jossakin mielessä hyvä esimerkki tällaisesta logos-ajattelun merkityksen korostamisesta.

Toisaalta länsimaisessa ajattelun historiassa on vahvana myös ajattelun perinne, jota Labouvie-Vief kutsuu *mythos*-ajatteluksi. Tällainen ajattelu on, päinvastoin kuin logos-ajattelu,

konkreettia. Arki ajattelu, joka nousee toiminnan praksiksesta, on tästä hyvä esimerkki. Myyttinen ajattelu sisältää myös mielikuvituksen, ja yleisesti ottaen kaiken sellaisen yksilöllisyyden ja subjektiivisuuden mukaantulon, johon logos-ajattelu ei kykene. Tälle alueelle voidaan sisällyttää ihmisen sisäisyyden kokemuksellinen yksityisyys, joka ei ole objektiivisin menetelmin verifioitavissa. Myös tunteet, aistimukset, myytit, sadut ja unet ovat tällaisen ajattelun muotoja. Freudin (1981) termein tässä on siis kyse primaariprosesseihin tukeutuvasta ajattelusta, varhaisimmista ajattelun muodoista, jotka ovat vallalla varhaiskehityksessä.

Labouvie-Vief väittää, että näiden kahden ajattelun muodon välillä on ollut ja on edelleen länsimaisessa kulttuurissa paradoksaalinen ja ristiriitainen keskinäissuhde. Hänen mukaansa niiden välinen suhde voidaan ymmärtää kahdella tavalla: 1) suhde on vertikaalinen ja hierarkkinen, tai 2) suhde on dialektinen ja lateraalinen. Vertikaalis-hierarkkisen hypoteesin kannattajat ovat taipuvaisia näkemään logos-ajattelun ajattelun kypsimpänä muotona, ja sille alisteisena, kehittymättömämpänä muotona toimii mythos-ajattelu. Siten logos eräällä tavalla kontrolloi ja sen tulee kontrolloida mythosta: logos-ajattelu on kehittyneempää ja normatiivisesti ylempänä kuin myyttinen ajattelu. Piaget seuraa tätä rationalismia painottavaa suuntausta, joka on ns. länsimaisessa (anglo-amerikkalaisessa ja eurooppalaisessa) tieteenperinteessä ja oppihistoriassa vahva. Logos, järki, järkeilevä päättely olisivat tämän mukaisesti kaikkein ylimpiä kehityksellisiä saavutuksia. Eikä yksinomaan Piaget ole tulkinut näitten ajattelumuotojen keskinäissuhdetta näin, väittäähän myös Freud että sekundaariprosessit ovat kehittyneempi psyykkisen toiminnan rakenne kuin primaariprosessit.

Rationalismin mukaan kypsä ajattelu voidaan kuvata käsitteellisesti: kypsässä ajattelussa etsitään universaaleja ideoita ja periaatteita, lainalaisuuksia. Totuuden käsite on tällöin universaali, jotakin, joka voidaan saavuttaa käyttäen tiettyjä menetelmiä tai päättelyn lainalaisuuksia. Henkisyyden käsite on liitetty usein tällaiseen loogiseen, rationaaliseen ja yleistyksiä etsivään ajatteluun. Henkinen on hierarkkisesti korkeampaa kuin ihmisessä oleva, eläimille yhteinen aistimellis-kehollinen luonto (käsite henkinen on tässä kuitenkin erotettava käsitteistä hengellinen ja uskonnollinen, joilla on eri merkitys).

Eräät tieteen historian tutkijat näkevät tässä myös erottelun maskuliinisen ja feminiinisen tietämisen tapojen välillä (Suutala 1993), mihin myös Labouvie-Vief (emt.) viittaa.

Länsimaisessa kulttuurissa logos- ja mythos-ajattelua voidaan käsitellä myös sukupuolijärjestelmän mukaisesti. Rationaliteetti on usein ymmärretty maskuliiniseksi, mielikuvitus naiselliseksi piirteeksi (vaikkakin esimerkiksi Nurminen (2008) on osoittanut palkitussa teoksessaan, että tieteen historia on myös tutkijanaisten historiaa). Labouvie-Vief näkee tässä – todennäköisesti alkuperäisimmin platonistisessa ja myöhemmin myös descartesilaisessa dualismissa – alun sille kehitykselle, joka on johtanut loogisen ajattelun merkityksen voimistumiseen ihmistä oleellisimmin luonnehtivana piirteenä.

Yksilönkehitykseen sisältyy luontainen kehityslieke jossa sisäinen ja ulkoinen maailma erotetaan toisistaan subjektiiviseen ja objektiiviseen maailmaan. Todelliseksi maailmaksi attribuoidaan se, mikä on objektiivisesti havaittavaa ja mitattavaa eli itselle ulkoinen todellisuus. Tämä kehityssuunta johtaa myös sisäisen, subjektiivisen sekä kokemuksellisen todellisuuden arvon vähättelyyn. Aikuisen kehityksessä lapsenomaiset piirteet vähenevät kasvun myötä, ja tilalle astuu aikuisuus. Tämä merkitsee myös sitä, että mielikuvituksen ja tunteenomaisen ajattelun osuutta yritetään kieltää ja tukahduttaa aikuistuttaessa. Jos aikuinen ihminen ilmaisee itsessään lapsenomaisia piirteitä ja lapsenomaista ajattelua, ilmiötä kutsutaan regressioksi, joka ei ole hyväksyttävää kuin erityistilanteissa. Oleelliseksi siis nousee näiden kahden ajattelumuodon keskinäinen suhde. Onko suhde vastakkainen? Onko suhde keskinäisesti hierarkkinen? Millainen kehityksellinen jatkumo näiden välillä vallitsee vai vallitseeko sitä lainkaan? (vrt. Alexander & Langer 1990). Perinteisessä, rationalismia painottavassa ajattelussa logos on arvostettavin ja kehittynein piirre.

Labouvie-Viefin mallissa ydinajatuksena näyttää olevan tunteiden ja ajattelun välisen kuilun ylittäminen. Hän vastustaa järjen asettamista kehitykselliseksi korkeimmaksi saavutukseksi. Vertikaaliin malliin sisältyvä ajatus kahden ajattelumuodon keskinäisestä hierarkkisoitumisesta saa siten kilpailijakseen ajatuksen siitä, että nämä ajattelumuodot ovat toisiaan täydentäviä ja toisiaan rikastuttavia, ja ne ovat jatkuvassa keskinäisessä vuorovaikutuksessa keskenään. Suhde on siis tasa-arvoinen ja toinen toistaan rikastuttava. Tässä lateraalissa mallissa ajattelumuodot ovat keskinäisessä dialogissa. Toinen ajattelumuodoista luo ajattelulle rikkautta, toinen tarkkuutta. Tässä katsantokannassa oletetaan, että kumpaakaan ajattelutapaa ei voida redusoida toiseen. Ne edustavat erilaisia ja toisiinsa palautumattomia osa-alueita, jotka ainoastaan yhdessä luovat mielen kypsyyden. Mythos-ajattelua ei voida kuvata logos-ajattelun kehittymättömämpänä muotona (vrt. Jung

1991). Tässä Labouvie-Vief esittää selvästi Piaget'n kehitysteoriasta poikkeavan oletuksen ja erkaantuu jo lähtökohdallisesti rationalismia painottavista ajatuskuluista. Tiivistetysti sanottuna, vertikaali ja lateraali kognitiivinen organisoituminen sisältävät erilaiset käsitykset siitä, mitä on kypsää, aikuismaista ajattelua.

Labouvie-Vief näkee Jungin (1991) teoriaan sisältyvän individuaatioajatuksen sisältävän samoja ajatuksia kuin hän itse esittää. Individuaatio, yksilöityminen, mahdollistuu Jungin mukaan keski-iässä. Se ei ole mahdollista ilman aikuisen elämäkokemusta. Tähän yksilöitymiskehitykseen sisältyy alitajuinen ja tietoisien mielen, valon ja varjon, miehisen ja naisellisen yhdistyminen. Torjuttu piilotajuinen, torjuttua tunnesisältöä kantava aines - pyrkii tässä muutoksessa integroitumaan tietoiseen, rationaaliin mieleen. Siten ihmisen sisäinen kehityksellinen muutos keski-iässä pyrkii eräänlaiseen integraatioon, jossa toisilleen vastakkaiset puolet ja piirteet yhdistyvät kokonaisuudeksi (Jung 1991).

Lopuksi

Aikuisen ajattelun kehitystä voidaan lähestyä muidenkin käsitteiden kautta, tosin useimmilla uusilla malleilla on samankaltaisia painotuksia koskien aikuisen ajattelun luonnetta kuin on jo todettu. Baltesin tutkimusryhmä (Baltes & Staudinger 2000; ks. myös Ardelt 2004) on tutkimuksissaan keskittynyt viisauden ilmiön tutkimukseen. Heidän mukaansa postformaalin ajattelun tutkimus eräiltä osatekijöiltään on samalla viisauden tutkimusta, tai laajemman ilmiön, viisauden kognitiivisen komponentin tutkimusta. Viisauden kriteeristöön kuuluu mm. elämäkulun aikaisen relativismin kehittyminen, epävarmuuden tunnustaminen ja sieto sekä viisas toiminta. Myös episteemisen ymmärryksen ja eksperttiisitiedon tutkimuksella näyttää olevan yhteyksiä postformaalin ajattelun käsitteelliseen sisältöön (Kallio 2011). Episteemistä ymmärrystä, jolla viitataan siihen kuinka tieto ja totuus ymmärretään sekä kuinka ne perustellaan, on tutkittu paljon (ks. esim. King & Kitchener 1994). Eksperttiisitiedon käsitteellä taas viitataan korkeatasoiseen asiantuntijatietoon, joka kehittyy teoreettisen tiedon ja käytännön toiminnan välisessä vuorovaikutuksessa, esimerkiksi autenttisissa työelämätilanteissa (Ardelt 2004). Sekä episteemisen kehityksen, viisauden ja eksperttiyden tutkimuslinjoissa pyritään ylittämään rajoja yhdistämällä eri osa-alueita toisiinsa. Esimerkiksi eksperttiisitiedossa integroitavina kohteina ovat hiljainen tieto (*tacit knowledge*) ja teoreettinen tieto (vrt. Kallio 2015).

Kallio (2011; 2015) onkin esittänyt, että lukuisten erilaisten mallien innovoinnin sijasta tulisi keskittyä niihin yhteneviin piirteisiin, joita nämä aikuisen psykologista kehitystä kuvaavat viitekehykset ovat tuoneet esille. Tämä yhdistävä ydintekijä on ajattelun, tunteiden ja toiminnan integrointi. Tutkijat näyttävät eroavan siinä, mitä psyyken alueita integroidaan keskinäisesti, mutta suhteellinen yksimielisyys on siitä, että aikuisuudessa eri psykologis-sosiaalisten alueitten monitasoinen yhdistämispyrkimys on merkittävä kehityksellinen tehtävä tai saavutus. Samalla tämä sisältää holistisen oletuksen aikuisen tutkimuksesta: mitään osa-aluetta ei voida tutkia ja ymmärtää ilman kontekstiaan ja laajempaa ympäristöään, johon se on suhteessa.

Lähteet

Adey, P. & Shayer, M. (1994). Really raising standards. Cognitive intervention and academic achievement. London: Routledge.

Alexander, C. & Langer, E. (1990). Higher stages of human development. Perspectives on Adult Growth. USA: Oxford University Press.

Ardelt, M. (2004). Wisdom as expert knowledge system. A critical review. Human Development, 47, 257-285.

Baltes, P. B., & Staudinger, U. M. (2000). Wisdom: A metaheuristic (pragmatic) to orchestrate mind and virtue toward excellence. American Psychologist, 55, 122—136.

Commons, M. L., Sinnott, J. D., Richards, F. A., & Armon, C. (Eds.). (1989). Adult development: Vol. 1. Comparisons and applications of adolescent and adult developmental models. New York: Praeger.

Freud, S. (1981). Johdatus psykoanalyysiin. Jyväskylä: Gummerus.

Hoare, C. (2006 2011). ~~Handbook of adult development and learning~~. The Oxford handbook of reciprocal adult development and learning. New York: Oxford University Press.

Inhelder, B. & Piaget, J. (1958). *The Growth of Logical Thinking from Childhood to Adolescence*. New York: Basic Books.

Jung, C.G. (1991). *Symbolit: Piilotajunnan kieli*. Helsinki: Otava.

Kallio, E. (1998). Training of students' scientific reasoning skills. Jyväskylä University: Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 139. Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/13385> (9513912922.pdf). Luettu 28.10.2013.

Kallio, E. (2011). Integrative thinking is the key: An evaluation of current research into the development of thinking in adults. *Theory & Psychology* 21(6), 785-801.

Kallio, E. & Marchand, H. (2012). An Overview of the Concepts of Change and Development: From the Premodern to Modern Era. Teoksessa Tynjälä, P., Stenström, M.L. & Saarnivaara, M. (toim.) *Transitions and Transformations in Learning and Education*. Springer, 21-50.

Kallio, E. (toim.) (2015). *Ajattelun kehitys aikuisuudessa*. Käsikirjoitus toimitettavasta teoksesta. Helsinki: Gaudeamus.

King, P.M. & Kitchener, K.S. (1994). *Developing reflective judgment: Understanding and promoting intellectual growth and critical thinking in adolescents and adults*. San Francisco: Jossey-Bass.

Kramer, D. (1983). Post-Formal Operations? A Need for Further Conceptualization. *Human Development* 26(2), 91-105.

Labouvie-Vief, G. (1982). Dynamic development and mature autonomy. A theoretical prologue. *Human Development*, 25, 161-191.

Labouvie-Vief, G. (1994). *Psyche and Eros. Mind and Gender in the Life Course*. NY: Cambridge.

Labouvie-Vief, G. (2006). Emerging structures of adult thought. Teoksessa J. Arnett & J. Tanner (Eds) *Emerging adults in America*. Washington: APA.

Marchand, H. (2001). Some reflections on post-formal thought. *The Genetic Epistemologist* 29(3). Saatavilla:

<http://www.tiac.net/comnions/Some%20Reflections%20on%20Postformal%20Thought.html>

Nurminen, M.T. (2008). *Tiedon tyttäret. Oppineita eurooppalaisia naisia antiikista valistukseen*. Helsinki: WSOY.

Piaget, J & Inhelder, B. (1977). *Lapsen psykologia*. Jyväskylä: Gummerus.

Rybash, J., Hoyer, J. & Roodin, P. (1986). *Adult Cognition and Aging*. Pergamon Press.

Suutala, M. (1996). *Naiset ja muut eläimet: Ihmisen suhde luontoon länsimaisessa ajattelussa*. Helsinki: Yliopistopaino.